

**LEFAPHA LA THUTO LA GAUTENG
DIHLAHLBO TSA MAKGAOLAKGANG**

POSSIBLE ANSWERS FOR :

**SESOTHO PUO YA LAPENG
BOEMO BO MAHARENG
(Pampiri ya Boraro)**

KAROLO YA A

POTSO 1

MOQOQO

1.1 TSELA YA HO TSHWAYA

Diphoso tsa mopeleto – mp
 puo – p
 matshwao a puo – mt
 polelo e sa utiwahaleng – sehella mola
 ho kopanya mantswe - - / +
 ho arola mantswe - /

1.2 KABO YA MATSHWAO

1.2.1 DIKAHARE : 13

10-13 : moqoqo o a hohela le boiqapelo bo hlwahlwa
 7-9 : maqoqo o a hohela empa o hloka kgohedi e matla
 4-6 : ditaba di baleha sehlooho
 1-3 : ho boima ho latela dintlha ka botlalo

1.2.2 PUO : 12

10-12 : puo e a baleha ebile e na le makgabiso
 7-9 : puo e a baleha mme e a utlwahala
 4-6 : puo e na le diphoso empa e a baleha
 1-3 : puo e tletse diphoso, ho boima ho utlwisisa se ngotsweng

1.2.3 SEBOPEHO : 3

1 – selelekela
 1 – mmele
 1 – qetelo

1.2.4 MAKGETHE : 2

MATSHWAO A KAROLO YA A: [30]

KAROLO B**POTSO 2****2.1 LENGOLO LA SETSWALLE****SEBOPEHO : 5**

Aterese – 3 : boloko – 1

Letsatsi – 2

Tumediso – 2 : qalo – 1

Qetelo – 1

DIKAHARE : 4

3-4 : ditaba tse hlakileng, boiqapelo le kgohedi e matla

2-3 : ditaba tse balehang, tse feela.

1-2 : ditaba tse sa tsamaellaneng le sehlooho

PUO : 5

3-5 : puo e kgabisitsweng, e monate, e utlwahalang

2-3 : puo e mahareng, e balehang

1-2 : puo e nang le diphoso tse ngata, e sa utlwahaleng

MAKGETHE : 1**[15]****2.2 Lengolo la SEMMUSO****SEBOPEHO : 6**

Aterese ya pele – 3 : boloko – 1

;etsatso – 2

Aterese ya bobedi – 1 : boloko – 1

Tumediso – 2 : qalo – 1

Qetelo – 1

DIKAHARE : 3

2-3 : ditaba tse ;hlakileng. boiqapelo le kgohedi e matla

1-2 : ditaba tse balehang, tse feela

1 : ditaba tse sa tsamaellaneng le sehlooho

PUO : 5

3-5 : puo e kgabisitsweng hamonate, e utlwahalang

2-3 : puo e mahareng e balehang

1-2 : puo e nang le diphoso tse ngata, e sa utlwahaleng

MAKGETHE: 1**[15]**

DITEMA TSE TELELE

2.3 Sehlooho : TSA BOPHELO BA MOFU (1)
Mabitso ka botlalo le sefane (2)

Nalane ya mofu : letsatsi la tswalo le tulo ya tswalo (1)
: batswadi ba mofu (1)
: dithuto (1)
: mosebetsi le maemo (1)
: sesosa sa lefu le letsatsi la ho hlokahala (1)
: bao a ba siyang (1)
: tseo a tlang ho hopolwa ka tsona (1)

PUO : lekgathe le fetileng (1)

SEBOKO sa mofu (1)

THOKO e mo felehetsang (2)

MAKGETHE (1)

2.4 TAYARI
Pulo – 3 : lebitso (1)
: letsatsi/kgwedi/selemo (2)

DIKAHARE – 5 :

3-5 ditaba tse tobileng sehlooho ka bokgutshwanyane

2-3 moqoqo o potolohang empa o na le ditaba tse batlahalang

1 ditaba tse sa tsamaellaneng le sehlooho

PUO – 6

4-6 puo e bontshang ho teba kappa ho thaba ha maikutlo

3-2 puo e mahareng, e sa bontsheng maikutlo

1-2 puo e sa tobang monga ditaba

MAKGETHE – 1

[15]

2.5 METSOTSO

Sebopeho – 5 : lebitso la mokgatlo (1)
: letsatsi (1)
: nako (1)
: sebaka (1)
: mongodi (1)

(b) PUONG HA RE SEBEDISA SETHO SENA E LENG PELO

Dijo tsena di ntutse pelong	Ha di theohele hantle
Pelo ya ka e nyeka	Ha di theohele hantle
Pelokgolo	Motho wa teng ha a kgore
O ntlhatswitse pelo/ pelo ya ka e tshweu	Ke kgotsofetse
Ke nyahame pelo	Ke maswabing

(10)

(c) BOTHO BA MOTHO LE PELO

Re bua ka batho ba pelo di ntle, ke batho ba pelo di jewang, ba lokileng. Ba bang ba jetswa ka ho ba pelotelele, o ka iketsetsa seo o se ratang ho bona, ba tseba ho kgohlella. Athe ba bang bona ba bohlale, ba na le dikeletso tse isang botleng, ho bona re bona bopeloketsi. Ho na le ba kgopo he! Bao ba pelompe ba hlolwa ke ba ratang ho qenehela, ba pelohlomohi. E mong o keke wa mo tlosa moo a emeng, a se a itse, ho ba jwalo, bao ke ba pelothata. Pelo ya hao ke bowena.

(5)

[20]

POTSO 5

5.1.1 MATSHWAO A MANE A MAELE

- (a) Maele a mangata a na le moetsi le ketso
- (b) Moelelo wa maele ha o pepeneneng
- (c) Maele ke dipolelo tsa bohlale tseo sepheo sa ona e leng ho ruta
- (d) Maele a amohelaha setjhabeng seo a sebediswang ho sona

(4)

5.1.2

Nomoro	Maelana	Ditlhaloso
1.	Ho ja koto	Ho apara hantle
2.	Ho fata makwatsi	Ho halefa haholo
3.	Ho ja poqo ka hlanaka	Ho itetla
4.	Ho ja hlooho	Ho nahahisisa taba
5.	Ho shwa moqhobollo	Ho shwa ka ongata
6.	Ho feta seolo	Ho sebeta ka matla

(6)

- 5.1.3 mona ha o na moputso
diketso tsa lefifing di atisa ho hlahella pepeneneng
lehloyo le hlorisa monga lona

(6)

- 5.1.4 ho hlahisa tharollo
 ho natifisa tshomo
 ho phaphamisa bao ba seng ba otsela (4)

[20]

KAPA**5.2.1 DITHOKO TSA DITAOLA**

- (a) Ditlhako
 Di entswe ka tlhako ya kgomo
 (b) Diphala-fala
 Lenaka la kgomo / lesapo la mmopo wa kgomo
 (c) Ditotojane
 Masapo a dinku/podi
 (d) Mmantaane
 Masapo a tshwene/takadu

Ditaola di ne di sebediswa fo fuputsa sesosa sa lefu le tshwereng motho le hore ba tle ba kgone ho fumana pheko. Ngaka pele e la sebedisa masapo ana a tse shwelenge di wa pikitla pele ka mohlabelo, hothwe o di tsosa borokong. Motho ya tlilong ho laola o di tshwara ka letsoho le letshehadi, mme a nto fiela ka le letona moo di tla qhalana teng. Ho ikgodisa ho laolwa makgetlo a mararo. Ka mora ho tswibila kwae, ngaka e tla di roka.

(15)

5.2.2

- A. Mosadimoholo ya ratwang haholo mariha
 = mafura
 B. Mohlankana ya dulang lehaheng
 = leleme
 C. Phate di a lekana
 = lehodimo le lefatshe
 D. Kgele, ka batla ke wela
 = tshilo, ha mosadi a sila
 E. Phutse la hara thota
 = mokgubu

(5)

[20]

QETELLO